YM 6.10.2022

HE 141/2022 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan kokous 5.10.2022

Ympäristöministeriön lisäselvitys valiokunnan kuulemisessa esitettyihin kysymyksiin

1. Yleistä

Jätelain muutosesitys perustuu SUP-direktiiviin, minkä vuoksi kansallinen liikkumavara on hyvin vähäinen. Kalastusvälineiden tuottajien on jatkossa vastattava kalastusvälineiden jätehuollosta ja sen kustannuksista. Suomi on direktiivin toimeenpanon osalta EU-komission rikkomusmenettelyssä. Komissio antoi perustellun lausunnon 29.9.2022.

2. Kalastusvälineiden tuottajavastuun kustannuksista ja niiden jakautumisesta

Kalastusvälineiden tuottajat (valmistajat ja maahantuojat) maksavat tuottajavastuullisen jätehuollon kustannukset, jotka tuottajat siirtävät tuotteidensa hintaan. Tuottajat jakavat tuottajavastuuseen liittyvät kustannukset kaikkien tuotteidensa hintaan, jolloin yksittäiseen tuotteeseen kohdistuva hinnankorotus ei ole yleensä suuri. Tarkkoja laskelmia tuottajavastuun kustannusvaikutuksista ei ole, koska tietoja markkinoille saatetuista kalastusvälineistä ei ole saatavilla. Muista tuottajavastuujärjestelmistä saadut kokemukset kuitenkin osoittavat, että tuottajavastuun vaikutus tuotteiden hintaan on hyvin vähäinen. Kalastusvälineiden osalta on vielä hyvä huomata, että esitetty keräysverkosto on muihin tuottajavastuualoihin verrattuna suppea.

Tuottajayhteisön sisällä kustannukset tulee jakaa tuottajien kesken tasapuolisesti suhteessa tuottajien markkinoille saattamien tuotteiden määrään (JL 63 a §). Ympäristöministeriö on valmistelun aikana tunnistanut lähes 80 kalastusvälineiden tuottajaa, jonka lisäksi on vielä paljon tunnistamattomia tuottajia. Kullakin tuottajalla on useita, joillain tuottajilla jopa satoja, kalastusvälineiksi luokiteltavia tuotteita.

HE 62 §:n mukainen kaikille kalastusvälinetyypeille yhteisen tuottajayhteisön malli on todennäköisesti tuottajille kustannustehokkain tapa järjestää tuottajayhteisön toiminta. Hallinnollisia kustannuksia on tällöin jakamassa useampi tuottaja. Yhteinen tuottajayhteisö ei myöskään siirrä yhden kalastusvälinetyypin jätehuollon kustannuksia toisen tuottajille. Jätelain säännösten mukaan kukin tuottaja maksaa vain markkinoille toimittamiensa tuotteiden ja niitä vastaavien tuotteiden jätehuoltojärjestelmän kustannukset.

Kalastusvälineitä koskevassa asetusluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi, että hallinnollisten maksujen osuus ei saisi olla kohtuuttoman suuri verrattuna tuottajan markkinoille saattamien kalastusvälineiden määrään ja tuottajavastuullisen jätehuollosta syntyviin maksuihin. Tällä pyritään siihen, ettei hallinnollisten kustannusten osuus pientuottajilla (vähän kalastusvälineitä myyville yrityksille) nousisi kohtuuttoman suureksi.

Alla oleva kaavio kuvaa kustannusten jakautumisesta tuottajayhteisön jäseninä oleville tuottajille ja edelleen näiden markkinoille saattamiin tuotteisiin. Siitä selviää, että yhteisessä tuottajayhteisössä toimii käytännössä kaksi eri jätehuoltojärjestelmää (kiinteät pyydykset ja heittokalastusvälineet), joissa molemmissa on omat maksujen määräytymisperusteet. Yhteisiä kustannuksia ovat vain tuottajayhteisön toiminnassa aiheutuvat hallinnolliset kustannukset.

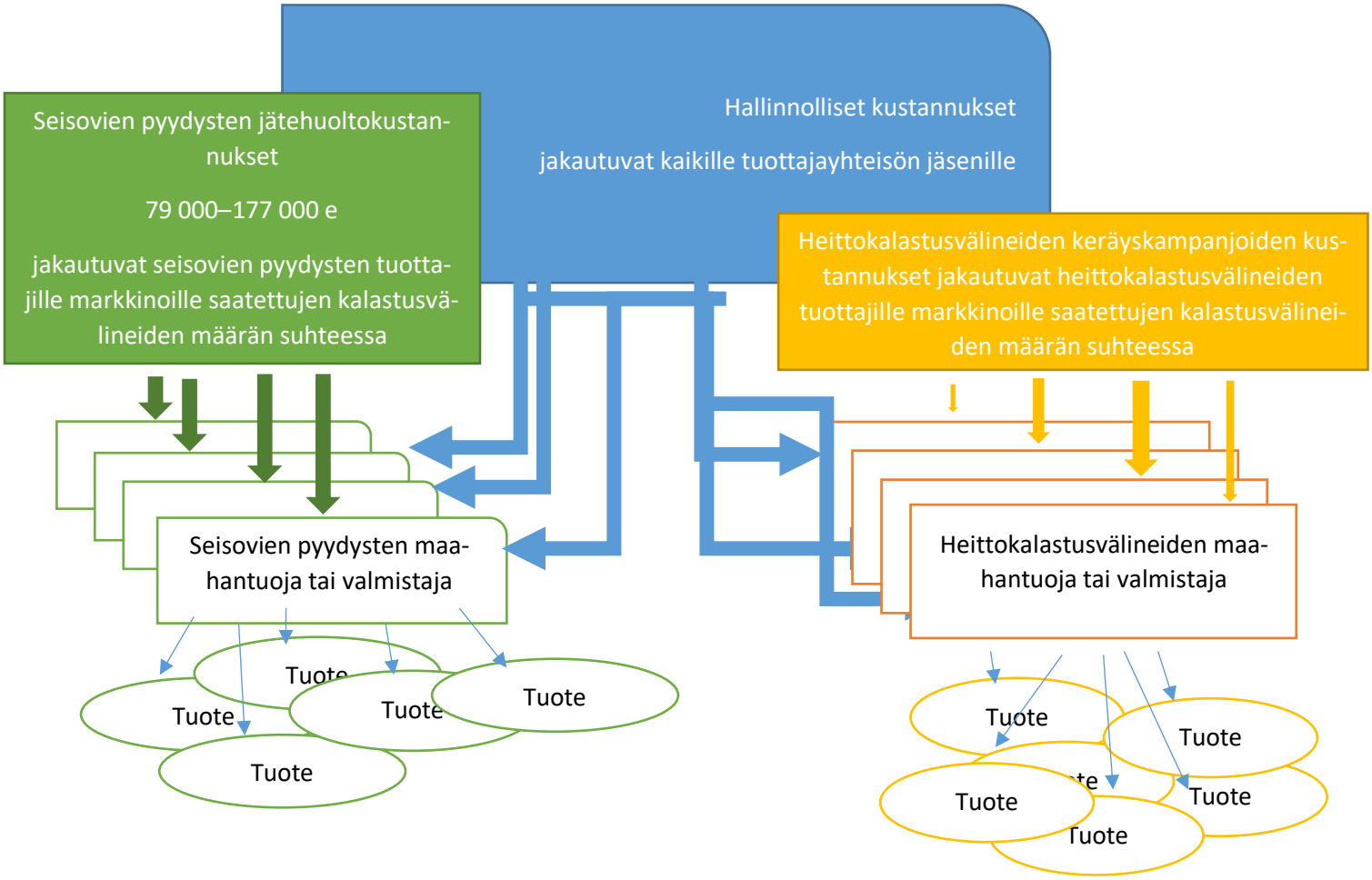

Kuva 1. Tuottajayhteisön hallinnollisten ja jätehuoltokustannusten jakautuminen tuottajille ja edelleen tuotteisiin.

3. Imagohaitta vai -hyöty

Valiokuntakuulemisessa viitattiin useampaan otteeseen mahdolliseen imagohaittaan kalastukselle. Valmistelijat eivät näe tällaisen haitan konkretisoitumista. Kuluttajalle lainsäädäntö näyttäytyy kalastusvälineiden jätehuollon mahdollistamisena. Tämä tuo alalla ennemminkin imagoetua ja antaa kuvan alasta, joka huolehtii myös markkinoille tuomiensa muovituotteiden jätehuollosta.

4. Jätehuoltojärjestelmän päästöistä ja kerätyn jätteen epäpuhtauksista

Ehdotetun jätehuoltojärjestelmän päästöt syntyvät lisääntyvästä jätteiden kuljetuksesta. Päästöjen määrää on kuitenkin erittäin vaikea arvioida, koska ne riippuvat pitkälti siitä, miten tuottajat jätehuollon (kuljetus ja käsittely) järjestävät, sekä esimerkiksi siitä, minkälaisilla ajoneuvoilla kuljetukset suoritetaan.

Tuottajavastuullisen jätehuollon järjestämiseksi on asetusluonnoksesta esitetty seisoville pyydyksille joko 150 pistettä tai muun vastaavan keräysverkoston järjestämistä tuottajan parhaimmin suunnittelemalla tavalla. Tuottajayhteisön kannattaa suunnitella jätehuolto logistisesti mahdollisimman hyvin palvelemaan sekä kalastusvälinejätteen luovuttajia että kerätyn jätteen kuljetusta jätehuoltoon. Hyvällä suunnittelulla logistiikkakustannukset ja logistiikan päästöt saadaan mahdollisimman alhaisiksi. Tuottajayhteisö voi järjestää kalastusvälineiden keräilyn myös yhdessä muiden tuottajavastuualojen kanssa, jos se nähdään keräyksen tehokkuuden kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Tuottajavastuullinen jätehuolto ei luo kuluttajalle tai kaupalliselle kalastajalle velvollisuutta tuoda kalastusvälinejätettä jätehuoltoon, vaan antaa näille mahdollisuuden tuoda käytöstä poistettu kalastusväline tätä varten erikseen järjestettyyn keräykseen. Kuten muissakin tuottajavastuullisissa keräyksissä, tuottaja tekee ohjeistuksen siitä, millaista jätettä keräykseen vastaanotetaan. Uuden keräyksen oppiminen vie toki aikansa ja keräysastioihin päätyy myös aina sinne kuulumatonta jätettä, mutta muilta tuottajavastuualoilta saatujen kokemusten perusteella väärin lajitellusta jätteestä ei tule muodostumaan merkittävää ongelmaa.

Historiallinen jäte

Tämän hetken historiallinen jäte on pääosin kalastussatamien tai kaupallisten kalastajien käyttökelvottomia pyydyksiä. Kuluttajien kotona olevat käyttökelpoiset kalastusvälineet eivät ole jätettä, ennen kuin kuluttaja katsoo ne tarpeelliseksi tuoda jätehuoltoon.

Tuottajavastuusääntelyssä niin sanottua historiallista jätettä ei yleensä ole ulosrajattu tuottajavastuun ulkopuolelle. Tämä johtuu pitkälti käytännön syistä. Samoin kuin esimerkiksi sähkö- ja elektroniikkalaitteet, kalastusvälineet ovat tuotteina pitkäikäisiä, ja tällaisten tuotteiden tuottajavastuussa käytännössä sen hetkiset tuottajat kustantavat aina aikaisempina vuosina markkinoille saatetut tuotteet. Historiallista jätettä ei ole myöskään mahdollista keräyspisteellä erotella ja kalastusvälineiden pitkäikäisyyden vuoksi historiallista jätettä syntyy vielä kymmeniä vuosia.